

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Για την πλήρωση μίας θέσης στη βαθμίδα του Επίκουρου Καθηγητή, με γνώστικό αντικείμενο «Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο», στη Νομική Σχολή του ΑΠΘ

ΕΚΘΕΣΗ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ
της υποψηφιότητας του κυρίου Γεωργίου Νούσκαλη

Ο υπογράφων κατωτέρω, Κωνσταντίνος Μ. Σταμάτης, καθηγητής Φιλοσοφίας του Δικαίου στη Νομική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, έχω ορισθεί ως αξιολογητής της υποψηφιότητας του κυρίου Γεωργίου Νούσκαλη για την ανωτέρω θέση, ύστερα από υπόδειξη του ενδιαφερομένου (βάσει του άρθ. 3§8 της Κανονιστικής Πράξης της Συγκλήτου του ΑΠΘ, ΦΕΚ 31/19-1-2012), με απόφαση της Επταμελούς επιτροπής κρίσης (με το υπ' αρ. πρωτ. 683/2-4-2015 έγγραφο της Κοσμητείας της Νομικής Σχολής).

Τυπικά και ουσιαστικά προσόντα εκ του νόμου

Για την εκλογή σε θέση Επίκουρου Καθηγητή η κειμένη νομοθεσία (άρθρα 19§4 και 77§3 του ν. 4009/2011, σε συνδυασμό με το άρθρο 14§4 του Ν. 1268/1982, όπως έχει τροποποιηθεί από τα άρθρα 79§6 του Ν. 1566/1985, 28§26 του Ν. 2083/1992 και 4 του Ν. 2517/1997) απαιτεί συζευκτικά τέσσερα προσόντα, ενώ προστίθεται και μία παράμετρος που συνεκτιμάται. Αυτά είναι τα ακόλουθα:

α) Κατοχή διδακτορικού διπλώματος, καθώς και ερευνητικού ή επιστημονικού έργου εν γένει, που να τελούν σε συνάφεια προς το γνωστικό αντικείμενο της υπό πλήρωση θέσης. β) Τουλάχιστον δύο χρόνια αυτοδύναμης διδασκαλίας μετά την απόκτηση του διδακτορικού διπλώματος στο γνωστικό αντικείμενο του Τομέα ή τουλάχιστον δύο χρόνια εργασίας σε αναγνωρισμένο ερευνητικό κέντρο, ημεδαπό ή αλλοδαπό, ή αναγνωρισμένο επαγγελματικό έργο σε σχετικό επιστημονικό πεδίο ή συνδυασμός των παραπάνω. γ) Πρωτότυπες δημοσιεύσεις σε επιστημονικά περιοδικά, είτε αυτοδύναμες ή σε συνεργασία με άλλους ερευνητές, ή πρωτότυπη μονογραφία πέρα από τη διδακτορική διατριβή ή συνδυασμός των ανωτέρω. δ) Διεθνής παρουσία του υποψηφίου. ε) Επί πλέον, για την εκλογή συνεκτιμάται κατά πόσο το συνολικό έργο του υποψηφίου θεμελιώνει προοπτικές για περαιτέρω ακαδημαϊκή εξέλιξη του.

Σπουδές και διδακτική εμπειρία του υποψηφίου

Ο κύριος Νούσκαλης γεννήθηκε το 1969 στη Θεσσαλονίκη. Σήμερα είναι δικηγόρος παρ' Αρείω Πάγω. Είναι πτυχιούχος του Τμήματος Νομικής του ΑΠΘ, με βαθμό άριστα (1990). Διαθέτει δίπλωμα μεταπτυχιακών σπουδών στον κλάδο Ποινικής Επιστήμης και Εγκληματολογίας, του ίδιου Τμήματος, με βαθμό άριστα (1992). Είναι κάτοχος διδακτορικού διπλώματος Ποινικού Δικαίου, του ίδιου Τμήματος, με βαθμό λίαν καλώς (2001), με επιβλέποντες καθηγητές τους Ιωάννη Μανωλεδάκη, Λάμπρο Μαργαρίτη και Νικόλαο Μπιτζιλέκη. Τον Μάιο του 2006 εκλέχτηκε ομόφωνα σε θέση Λέκτορα στο Τμήμα Νομικής του ΑΠΘ, με ειδίκευση στο «Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο», και ανέλαβε καθήκοντα τον Απρίλιο του 2007.

Έκτοτε διδάσκει αυτοδύναμα ή με συνδιδασκαλία τα κάτωθι προπτυχιακά μαθήματα: «Γενική θεωρία της ποινής και στοιχεία σωφρονιστικού δικαίου», «Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο, γενικό μέρος», «Ειδικά θέματα ποινικού δικαίου», «Ειδικοί ποινικοί νόμοι» και «Greek penal law» στους αλλοδαπούς φοιτητές ERASMUS. Σε μεταπτυχιακό επίπεδο παρέχει επικουρικό διδακτικό έργο στο Πρόγραμμα του Τομέα Ποινικής Επιστήμης και Εγκληματολογίας. Αξιοπρόσεκτο είναι ότι έχει αναλάβει επίσης αυτοδύναμη διδασκαλία στο Πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών της Σχολής Θετικών Επιστημών του ΑΠΘ, στο μάθημα «Επιστήμη του Διαδικτύου», κατά τα τρία τελευταία ακαδημαϊκά έτη.

Τα δύο τελευταία ακαδημαϊκά έτη είναι μέλος της Νομικής Επιτροπής του ΑΠΘ. Συμμετέχει σταθερά σε προγράμματα επιμόρφωσης στη Σχολή της Ελληνικής Αστυνομίας, καθώς και διά βίου εκπαίδευσης στο ΚΕΘΕΑ. Είναι επίσης σταθερός συνεργάτης στην επιθεώρηση «Ποινική Δικαιοσύνη».

Έχει συμμετάσχει με εισήγηση σε πλήθος συνεδρίων και ημερίδων, τρία από τα οποία διεθνή.

Δημοσιευμένο έργο

Πέρα από τη δημοσιευμένη διδακτορική διατριβή του, διαθέτει δύο πρωτότυπες μονογραφίες. Επίσης 10 συμβολές σε συλλογικά έργα, τιμητικούς τόμους, σχολιασμένους Κώδικες, 12 άρθρα και μελέτες, καθώς και δεκάδες κείμενα παρατηρήσεων σε δικαστικές αποφάσεις. Κατωτέρω γίνεται συνοπτική αναφορά στα εν συνόλω τρία μονογραφικά έργα του υποψηφίου. Έμφαση δίνεται στο πιο πρόσφατο από αυτά, αφού αυτό έχει εκπονηθεί στη βαθμίδα του λέκτορα. Το έργο του αριθμεί 50 ετεροαναφορές στη θεωρία και 10 ετεροαναφορές στη νομολογία.

1. Διδακτορική διατριβή

Ποινική προστασία προγράμματος ηλεκτρονικού υπολογιστή στο νόμο

2121/1993, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2003, σελ. 205.

Α. Δυνάμει του ν. 2121/1993 το πρόγραμμα ηλεκτρονικού υπολογιστή εντάχθηκε στα προστατευόμενα έργα λόγου, σε εκτέλεση της Οδηγίας 91/250 ΕΟΚ. Η επικρατούσα γνώμη θεωρεί ότι πρόκειται κατ' ουσίαν για προστασία περιουσίας. Υπ' αυτό το πρίσμα όμως τυποποιούνται ως ποινικά αδικήματα και πράξεις που δεν επιφέρουν αληθινή βλάβη εις βάρος κάποιου (άρθ. 66§1).

Ο σ. υποστηρίζει εύλογα ότι, όταν υπάρχει προστατευόμενη σχέση πρόσβασης, δύο είναι τα εμπλεκόμενα μέρη. Από τη μία μεριά, ο δημιουργός του έργου και αυτοί στους οποίους έχει παραχωρήσει εξουσία παροχής πρόσβασης στο έργο. Και από την άλλη μεριά, οι χρήστες του έργου. Ωστόσο κάθε πράξη πρόσβασης και χρήσης στο πρόγραμμα τεχνικά συνεπάγεται αναπαραγωγή αυτού. Αυτό λοιπόν που εν προκειμένω έχει νόημα ως ουσιαστικό άδικο είναι να αντιγραφεί το λογισμικό χωρίς άδεια του δημιουργού ή εκτός των ορίων θεμιτής αναπαραγωγής.

Ο σ. κρίνει δικαιολογημένα ότι η ρύθμιση του νόμου είναι υπέρ το δέον ευρεία. Αδράχνει, ως μη όφειλε, ακόμη και όσους δεν έχουν καμία πρόθεση να εξουδετερώσουν τα τεχνικά συστήματα προστασίας του προγράμματος, παρά μονάχα να διεξαγάγουν επιστημονική έρευνα πάνω στα εν χρήσει προγράμματα. Η κρινόμενη ρύθμιση απηχεί κάτι από το πνεύμα της νομοθεσίας περί πνευματικής ιδιοκτησίας, όπως αυτή έχει αναπτυχθεί στην προψηφιακή εποχή.

Ενώ θα ήταν επιβεβλημένο το όλο ζήτημα να ιδωθεί ως θέμα διακίνησης ιδεών και πληροφοριών, κατά το συγγραφέα, η κρινόμενη ρύθμιση το προσεγγίζει υπό την απαγορευτική διόπτρα αδικημάτων όπως η κλοπή, η υπεξαίρεση ή η παραβίαση απορρήτων. Έτσι, όμως, караδοκεί ο κίνδυνος να εδραιωθούν καταστάσεις μονοπωλίου ή ολιγοπωλίου στη διαδικτυακή διακίνηση ιδεών και πληροφοριών υπέρ κάποιας προνομιούχου ελίτ. Η ρύθμιση αυτή, άλλωστε, δύσκολα εναρμονίζεται με τη νεοπαγή διάταξη του άρθ. 5 Α του Συντάγματος.

Ο πυρήνας προβληματισμού του κ. Νούσκαλη είναι ο ακόλουθος. Κατ' αρχάς, η ηλεκτρονική επανάσταση έχει καταστήσει εύκολη και ανέξοδη την πρόσβαση στη ροή πληροφοριών, ιδεών και πνευματικών έργων. Η διαδικτυακή επικοινωνία τεχνολογικά έχει ξεπεράσει αποφασιστικά τα εμπόδια του χώρου και του χρόνου. Έπειτα, γνώσεις, καλλιτεχνικά έργα, επιστημονικές ανακαλύψεις είναι άυλα αγαθά. Σε αντίθεση με υλικά αγαθά, όποτε άυλα αγαθά διανέμονται σε απροσδιόριστο κοινό ανθρώπων, δεν εξαντλούνται. Οπότε, κανονικά θα άρμοζε η τιμή της διάδοσής τους να μην αφορά στο ίδιο το προϊόν, αλλά στην άδεια χρήσης τους. Επομένως μπορούν να αναπαραχθούν από απλούς χρήστες δίχως κόστος.

Η διαδικασία αυτή εξ αντικειμένου υπονομεύει θεσμούς και μηχανισμούς που μέχρι σήμερα διαχειρίζονταν τη γνώση και τις πληροφορίες με παραδοσιακούς ό-

ρους πνευματικής ιδιοκτησίας. Γι' αυτό ο σ. τάσσεται υπέρ της ιδέας να θεωρηθούν οι ψηφιακοί πόροι ως «κοινά αγαθά» (res communes), λόγω του έκδηλα διανεμητικού χαρακτήρα τους. Νομίζω ότι με αυτόν τον όρο αποδίδεται καλύτερα το νόημα της σκέψης του, σε σύγκριση με τους όρους «κοινοτισμός» ή «κοινοκτημοσύνη», τους οποίους ο σ. χρησιμοποιεί στο έργο αυτό.

Β. Σημειωτέον ότι στα χρόνια που επακολούθησαν μετά την υποστήριξη της διατριβής του κ. Νούσκαλη η τάση αυτή έχει ενταθεί πολύ περισσότερο. Η διεθνής κίνηση για ελεύθερο λογισμικό αποκλίνει καταφανώς από την εμπορευματική και κερδοσκοπική αντίληψη, που πεισματικά διεκδικεί δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας (copy-right κ.λπ.). Αντί του οικονομικού κέρδους, αυτή αποδίδει πρωτείο στην ηθική ικανοποίηση από την προσφορά πνευματικού και ψυχαγωγικού υλικού προς άγνωστους χρήστες από κοινού, καθώς κι από την αναγνώριση εκ μέρους της άτυπης κοινότητας των χρηστών διεθνώς. Ιδίως αξίζει να υπογραμμισθεί η ιδέα για μια «γενική άδεια δημόσιας χρήσης» (GPL). Αυτή παρέχει στους τελικούς χρήστες ενός προγράμματος την ελευθερία, όχι μόνο να χρησιμοποιούν το συγκεκριμένο λογισμικό, αλλά και να το μελετούν, να το αναπαράγουν ή να το τροποποιούν.

Η διδακτορική διατριβή του κ. Νούσκαλη αποτελεί προϊόν μεγάλης επιμέλειας κι επίμοχθης προσπάθειας, προκειμένου να χαρτογραφηθεί ένα έδαφος σχεδόν παρθένο στην ελληνική επιστήμη και μάλιστα τη νομική. Η εργώδης προσπάθειά του απέληξε σε ευτυχές αποτέλεσμα, κάτι που απαίτησε από την πλευρά του ευρύτατη κατατόπιση σε σωρεία ζητημάτων πέρα από τα σύνορα της νομικής επιστήμης. Χρειάστηκε όχι μόνο να εντρυφήσει ο σ. σε πληθώρα θεμάτων τεχνολογικού χαρακτήρα, αλλά και να προβληματισθεί ως προς τις αξιολογικές (ηθικοπολιτικές) διαστάσεις των καινοφανών και οξυμμένων προβλημάτων που ανακύπτουν.

II. Μονογραφίες

1) Ποινική προστασία προσωπικών δεδομένων. Η νομολογιακή συμβολή στην ερμηνεία βασικών όρων, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2^η έκδ., 2007, σελ. 204.

Με το νόμο 2472/1997 έχει ενσωματωθεί στην ελληνική έννομη τάξη η Οδηγία 95/46 της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ως κανόνας έχει υιοθετηθεί η απαγόρευση της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων, ενώ κατ' εξαίρεση επιτρέπεται κάτι τέτοιο, υπό όρους. Ο σ. όμως εκτιμά ότι, στο βαθμό που θεωρείται εν προκειμένω η *ιδιωτικότητα* ως το προστατευόμενο έννομο αγαθό, τότε κρίνεται ως βλαπτική και κατ' αρχήν άδικη κάθε πράξη επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων από άλλον.

Ως κρίσιμες έννοιες στο νόμο αναδεικνύονται στο θέμα αυτό: η συγκατάθεση

του εμπλεκόμενου προσώπου, στο οποίο αναφέρονται τα προσωπικά δεδομένα, η επεξεργασία τους «χωρίς δικαίωμα» και το «αρχείο δεδομένων». Σημαντική στάθηκε η συμβολή της Ανεξάρτητης Αρχής προστασίας προσωπικών δεδομένων στην εννοιολογική αποσαφήνιση των κρίσιμων διατάξεων του νόμου. Η Αρχή αυτή κλίνει υπέρ της θέσης ότι ratio των ποινικών διατάξεων του νόμου αυτού είναι η προστασία της ιδιωτικότητας. Συμπλέει έτσι με την επικρατούσα άποψη στην αγγλοσαξονική θεωρία και νομολογία, αλλά και με τη νομολογία των ελληνικών ποινικών δικαστηρίων ουσίας. Εναλλακτικά προσφέρεται, βέβαια, η δυνατότητα που δεσπόζει στη γερμανική θεωρία, ότι προστατευόμενο έννομο αγαθό είναι η *πληροφοριακή αυτοδιάθεση* του προσώπου.

Ο σ. προσεγγίζει τα ανωτέρω θέματα προστασίας προσωπικών δεδομένων, καθόσον γίνεται αναφορά σε τέτοια σε εκκρεμή δικογραφία ποινικού δικαστηρίου. Εκφράζει διαφωνία με τη νομολογία του Αρείου Πάγου, σύμφωνα με την οποία οι διατάξεις του κώδικα Ποινικής Δικονομίας υπερισχύουν έναντι διατάξεων ποινικής δικονομίας, τις οποίες διαλαμβάνει ο ν. 2472/1997.

Το έργο αυτό επιτελεί και πάλι λειτουργία αγωγού πολύτιμων στοιχείων γνώσης από άλλες επιστήμες, πέραν της νομικής, στον επιστημονικό κλάδο του ποινικού δικαίου. Ο σ. χειρίζεται ετεροειδή επιστημονικά υλικά με αυτοπεποίθηση και επιτυχία, αξιοποιώντας τα σε πεδία που λίγο μόνον έχουν μελετηθεί από άποψη ποινικού δικαίου. Με την έννοια αυτή η εν λόγω μονογραφία εμφανίζει αναμφισβήτητη πρωτοτυπία.

2) Η λειτουργία της αναλογικότητας στις εναλλακτικές, μη φυλακτικές ποινές, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2015, σελ. 361.

Α. Πρόκειται αναμφίβολα για το ωριμότερο έργο του υποψηφίου, με επανωτές αναγωγές σε θεμελιώδη ζητήματα του ποινικού δικαίου.

Τα τελευταία χρόνια, ο νομοθέτης έχει καταστήσει ευχερέστερη τη δυνατότητα εναλλακτικών ποινών. Έναυσμα στάθηκε βέβαια η εκτίμηση ότι όντως υπάρχει υπερκορεσμός ανθρώπων έγκλειστων στα σωφρονιστικά καταστήματα της χώρας. Πλην όμως υπάρχει κι ένας βαθύτερος λόγος: η διεθνώς σημειούμενη ανάγκη για ηπιότερη μεταχείριση παραβατικότητας με χαμηλή εγκληματική βαρύτητα. Υπ' αυτές τις συνθήκες, ο ποινικός νομοθέτης και στην Ελλάδα επίσης έχει μετατρέψει ποινές στερητικές της ελευθερίας σε χρηματικές, σε αναστολή εκτέλεσης της ποινής, σε παροχή κοινωφελούς εργασίας, σε απόλυση υπ' όρον με ηλεκτρονική επιτήρηση.

Ιθυνήρια σκέψη σ' αυτή τη μονογραφία είναι ότι η εν στενή έννοια αρχή της αναλογικότητας (κατ' άρθ. 25§1 Συντ.), ως στάθμιση ανάμεσα σε αντίρροπα συμφέροντα, μπορεί να συμβάλλει σε ορθολογική επιβολή εναλλακτικών, μη φυλακτικών

ποινών. Είτε πρόκειται για κυρώσεις με χαρακτήρα αποκαταστατικής δικαιοσύνης, όπως π.χ. σε υποθέσεις ενδοοικογενειακής βίας. Είτε για κυρώσεις που συνδυάζουν ανταποδοτική με αποκαταστατική δικαιοσύνη, όπως π.χ. η συμμετοχή σε θεραπευτικό πρόγραμμα απεξάρτησης ως όρος αποχής από την ποινική δίωξη δράστη εξαρτημένου από ναρκωτικές ουσίες.

Ο σ. φρονεί ότι η αρχή της αναλογικότητας επιτάσσει ο ποινικός νομοθέτης να ορίζει *in abstracto* ένα επίπεδο ποινής, προσμετρώντας δύο κανονιστικές απαιτήσεις, ανάμεσα στις οποίες εμφιλοχωρεί μια σχέση έντασης. Αφενός το αίτημα για γενική πρόληψη αξιόποινων πράξεων, επ' ωφελεία της ασφάλειας στην κοινωνία. Αφετέρου το αίτημα για ανθρώπινη μεταχείριση των δραστών, καθώς και για ανθρώπινη έκτιση της ποινής, με σεβασμό στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια και δυνατότητα για κοινωνική επανένταξή τους. Επ' αυτού σοβαρό έρεισμα παρέχει η λιτά διατυπωμένη διάταξη του άρθ. 49§3 του Χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης: «η αυστηρότητα της ποινής δεν πρέπει να είναι δυσανάλογη προς το αδίκημα».

Με ανάλογο πρόβλημα έρχεται αντιμέτωπος και ο δικαστής, ως εφαρμοστής του ποινικού δικαίου, σχετικά με την επιμέτρηση της ποινής κατ' άρθ. 79 Π.Κ. Ο σ. χαιρετίζει ως ευπρόσδεκτη τη διαφαινόμενη στα τελευταία χρόνια τάση του Αρείου Πάγου να αποδέχεται επί τέλους να ασκήσει αναιρετικό έλεγχο αφενός ως προς την απαιτούμενη κάθε φορά ερμηνευτική εξειδίκευση του άρθ. 79, αφετέρου ως προς την εύστοχη υπαγωγή της συγκεκριμένης πράξης του δράστη στα κριτήρια επιμέτρησης που η διάταξη αυτή διαλαμβάνει.

Ο κ. Νούσκαλης στρέφει την προσοχή του στο μεθοδολογικό πρότυπο του Ronald Dworkin σχετικά με το κρίσιμο δικαιοπολιτικό ζήτημα: κάτω από ποιες (κανονιστικές) προϋποθέσεις ο νομοθέτης νομιμοποιείται να καθιστά πράξεις κολάσιμες; Το ερώτημα μας καλεί να εκπονήσουμε μια *θεωρία δικαιολόγησης* του συστήματος ποινών, οι οποίες εκλαμβάνονται γενικά ως δεινό –εξ ου και η μεθοδολογική αρχή *in dubio pro libertate*.

Ο σ. εφαρμόζει παραδειγματικά την αντίληψή του ως προς την αρχή της αναλογικότητας στο ακανθώδες ζήτημα της δήμευσης. Ο ίδιος φρονεί ότι έτσι κι αλλιώς η δήμευση ως παρεπόμενη ποινή είναι προβληματική για κακουργήματα και πλημμελήματα που τελούνται με δόλο. Εν πάση περιπτώσει, υποστηρίζει *de lege lata* ότι, εάν το δικαστήριο επιβάλλει ποινή που δεν μετατρέπεται σε χρηματική, δήμευση μπορεί να επιβάλλεται μονάχα εάν η κύρια ποινή είναι κάθειρξη και εφόσον δεν συντρέχουν γενικοί λόγοι μείωσης της ποινής.

Ωστόσο, ο σ. υποστηρίζει ότι στην περίπτωση των μη φυλακτικών ποινών αυτές αποκλίνουν από το παραδοσιακό σύστημα ποινών, επειδή η «ποινή» δεν έχει πλέ-

ον το νόημα «αναγκαίου κακού», αλλά μάλλον μιας βελτιωτικής ή θεραπευτικής διαδικασίας. Επ' αυτού εκφράζεται φόβος μήπως διασαλεύεται η απαιτούμενη εξισορρόπηση ανάμεσα στην ποινή και την αντικειμενική απαξία της πράξης, για τον εξής λόγο. Στο κλασικό σύστημα ποινών οι ποινές αντιστοιχούν σε ορισμένη «ποσότητα αποδοκίμασίας/μομφής» προς το δράστη, η οποία είναι ευχερώς μετρήσιμη, με βάση είτε το χρηματικό ύψος της ποινής είτε τη διάρκεια της στερητικής της ελευθερίας ποινής ή καθειρξης. Πλην όμως, στα εναλλακτικά συστήματα ποινικής δικαιοσύνης, η εναλλακτική μεταχείριση του δράστη είναι ανεπίδεκτη ποσοτικής αποτίμησης.

Ο σ. προσεγγίζει τόσο το νόημα και την αξία της ποινής όσο και την αρχή της αναλογικότητας από τη σκοπιά μιας γενικότερης, *ωφελιμιστικής* θεώρησης. Κατά τη γνώμη του, ζητούμενο είναι να επέρχεται συνολικά όφελος μεγαλύτερο από τη βλάβη που προκαλούν οι ποινές. Με την τοποθέτηση αυτή, όμως, ο σ. οδηγείται να σχετικοποιήσει την εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας.

Πιστεύει ότι το αίτημα για δίκαιη ποινή στο δράστη δεν μπορεί να ικανοποιηθεί απλώς βάσει της ανταποδοτικής θεωρίας περί ποινής ούτε απλώς με επίκληση στην αναλογικότητα της ποινής προς τη βαρύτητα του ποινικού αδικήματος. Επιπροσθέτως, χρειάζεται να λαμβάνεται υπ' όψιν ότι η ποινή αναπτύσσει αποτελέσματα σε χρόνο μέλλοντα, παρότι επιβάλλεται εξ αφορμής εγκλήματος που έχει τελεσθεί στο παρελθόν.

Εύλογα κρίνει λοιπόν ότι η παραδοσιακή συνηγορία σκληρής μεταχείρισης του δράστη αδυνατεί να παράσχει δικαιολογητική βάση υπέρ ήπιων μέσων αντιμετώπισης του εγκλήματος. Γι' αυτό το λόγο, άλλωστε, η αντίληψη αυτή θεωρεί την ποινή ως κρατικά οργανωμένη *αποδοκίμασία* του δράστη, ως *ανταπόδοση στο κακό* που ο ίδιος προκάλεσε στο θύμα της πράξης του.

Ο σ. αντιπροτείνει μια οπτική φιλοσοφικά ωφελιμιστική, προκειμένου να δικαιολογήσει μέτρα *αποκαταστατικής* δικαιοσύνης. Εστιάζει στην ανάγκη να επέλθει κάποια αποκατάσταση στις σχέσεις θύματος και δράστη. Ιδεατά το σχήμα θα είχε ως εξής. Ο δράστης ομολογεί την ενοχή του και αναγνωρίζει το άδικο της πράξης. Συνάμα όμως επωμίζεται και ορισμένα μέτρα αποκατάστασης της βλάβης που ο ίδιος προκάλεσε στο θύμα, με ενδιαφέρον να του δοθεί η ευκαιρία για επανένταξή του στον κοινωνικό περίγυρο.

Ο υποψήφιος αναγνωρίζει με διανοητική εντιμότητα ότι, εάν γενικευθεί αυτό το πρότυπο αποκαταστατικής ποινικής δικαιοσύνης, ελλοχεύει κίνδυνος να εξελιχθεί η αξιόποινη πράξη σε οιονεί *ιδιωτική* διαφορά. Τούτο, μεταξύ άλλων, θα ήγειρε ίσως και ζήτημα συνταγματικότητας εν όψει του άρθ. 96 του Συντάγματος, ως προς την αρμοδιότητα και την αποστολή των ποινικών δικαστηρίων. Μια δεύτερη εστία κινδύνου ανακύπτει πιθανώς εις βάρος ομάδων κοινωνικά ευάλωτων ή αποκλεισμένων,

όπως οι μετανάστες, πρόσφυγες ή Ρομά. Ακόμη και μέτρα αποκαταστατικής δικαιοσύνης σε δράστες που ανήκουν σε τέτοιες ομάδες θα οδηγούσαν σε τιμωρία κατ' αποτέλεσμα βαρύτερη σε σύγκριση με την επιβολή ίδιας ποινής σε άτομα κοινωνικά ενταγμένα.

Αυτή η δεύτερη μονογραφία του κ. Νούσκαλη φθάνει μέχρι τα θεμέλια του ίδιου του ποινικού δικαίου. Αναμετριέται με θάρρος με ζητήματα πρωταρχικά για τη θεωρία της ποινής και λαμβάνει θέση, με επίγνωση ότι ακόμη και προοδευτικές σκέψεις στην περαιτέρω εξέλιξη της ποινής ενδέχεται να αναπτύξουν, εφόσον εφαρμοσθούν στην πράξη, κοινωνικά ανεπιθύμητες παρενέργειες. Πρόκειται κατ' ουσίαν για ζητήματα φιλοσοφίας τους ποινικού δικαίου, ως προς τα οποία οι απαντήσεις ποικίλουν, ανάλογα με το ρεύμα ιδεών στο οποίο καθείς εντάσσεται.

Β. Έχω τη γνώμη ότι η *ανθρωπιστική* θεώρηση της ποινής εκ μέρους του κ. Νούσκαλη μπορεί να αρδεύεται καλύτερα από μια φιλοσοφική πηγή όχι ωφελιμιστική και εργαλειακή, αλλά εμπνεόμενη από τη *(διαφωτιστική) ηθικοπολιτική θεωρία της αυτονομίας*. Εάν αντιθέτως η ποινή ιδωθεί –όπως στον κλασικό ωφελιμισμό– ως προάγουσα τάχα τη μέγιστη δυνατή ευτυχία για τον μέγιστο αριθμό μελών της κοινωνίας, τότε υπάρχει σοβαρός κίνδυνος να αποβαίνει σταθερά *εις βάρος* της πλευράς του δράστη.

Το αίτημα για γενική και ειδική αποτροπή του εγκλήματος δεν αντιστρατεύεται εξ ορισμού το αίτημα για ανθρωπιστική αντιμετώπιση του δράστη, ως φορέα ανθρῶπινης αξιοπρέπειας. Υπό το πρίσμα μιας θεωρίας αυτονομίας (προσωπικής και συλλογικής) κάτω από νόμους με ισχύ καθολική, *και τα δύο είναι επιβεβλημένα σε κράτος δικαίου*. Αλλά αυτά τα δύο αιτήματα δεν παριστούν αντίρροπα συμφέροντα. Είναι απλώς *συντρέχουσες έγνοιες* τόσο στη νομοθετική πολιτική όσο και στην ερμηνεία του δικαίου. Εάν όμως έτσι προσεγγιστεί το όλο ζήτημα, τότε η εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας –κατά την έννοια του άρθ. 25§1 του Συντάγματος– αποδεικνύεται, αν όχι περιττή, πάντως λιγότερο ελπιδοφόρα από ό,τι φαίνεται εκ πρώτης όψεως.

Εν τοιαύτη περιπτώσει, δεν καλούμαστε να προβαίνουμε σε εργαλειακή «στάθμιση» πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων, εν είδει μιας τεχνικής λογιστικής της «ωφέλειας». Αλλά καλούμαστε να σκεπτόμαστε –όπως συνήθως– πώς μπορεί να συνταιριάζεται η ελευθερία καθενός με εκείνη των άλλων μελών της κοινωνίας κάτω νόμους με κοινή ισχύ για όλους.

Η ίδια φιλοσοφική αφετηρία επιτρέπει να αντιληφθούμε πως η άσκηση δημόσιου καταναγκασμού δεν είναι «αναγκαίο κακό», όπως γενικά λέγεται, αλλά όρος δυνατότητας της ίδιας της ελευθερίας. Οπότε η ποινή παύει να γίνεται αντιληπτή με

όρους ανταπόδοσης «κακού» στο δράστη. Αντίστοιχα χρωματίζεται και το ζητούμενο για δίκαιη ποινή, ώστε να λαμβάνεται σοβαρά υπ' όψιν η ανθρωπινή αξιοπρέπεια και η καλώς νοούμενη προσδοκία ανάκτησης της ελευθερίας στην πλευρά του δράστη, ιδίως του περιστασιακού και όχι του καθ' έξιν δράστη.

Συνολική αποτίμηση της υποψηφιότητας

Η υποψηφιότητα του κυρίου Γεωργίου Νούσκαλη πληροί με το παραπάνω τα τυπικά και τα ουσιαστικά προσόντα, όπως καθορίζονται στην κειμένη νομοθεσία και έχουν αποσαφηνισθεί στην ακαδημαϊκή πρακτική στη χώρα μας. Ειδικότερα:

α) Τόσο η διδακτορική διατριβή του όσο και το υπόλοιπο ερευνητικό και διδακτικό έργο του εμπίπτουν πλήρως στο γνωστικό αντικείμενο της θέσης που έχει προκηρυχθεί (Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο).

β) Ο υποψήφιος διαθέτει ήδη επαρκή εμπειρία διδασκαλίας αυτοδύναμης ή με συνδιδασκαλία, ακόμη και εκτός της Νομικής Σχολής, πολύ μεγαλύτερη χρονικά από τη διετία, την οποία απαιτεί κατ' ελάχιστον ο νόμος.

γ) Πέραν της διατριβής του, ο σ. διαθέτει δύο πρωτότυπες κανονικές μονογραφίες. Παρουσιάζει ακόμη συνολικά εικοσιδύο πρωτότυπες μελέτες δημοσιευμένες. Τα έργα του υποψήφιου είναι ενδελεχή στην ανάπτυξή τους, εξαιρετικά διαφωτιστικά για τον αναγνώστη και εμπλουτίζουν σημαντικά τη νομική επιστήμη στη χώρα μας.

δ) Η διεθνής παρουσία του στοιχειοθετείται με βάση τη συμμετοχή του με ανακοίνωση σε τρία διεθνή συνέδρια, τρεις δημοσιεύσεις σε γλώσσα αγγλική, καθώς και τη διδασκαλία του μαθήματος «Greek Penal Law» σε φοιτητές του προγράμματος ERASMUS.

ε) Τέλος τα ανωτέρω προσόντα του υποψηφίου, το πολυσχιδές έργο του, ο ποιοτικός συγκερασμός νομικής επιστήμης και γενικότερης κοινωνικής παιδείας, η ωριμότητα σκέψης, το αναμφισβήτητο ήθος και η επιστημονική του προσωπικότητα εγγυώνται άριστες προοπτικές για περαιτέρω ακαδημαϊκή εξέλιξή του.

Αξίζει να εξαρθεί ιδιαίτερα η τόλμη του κ. Νούσκαλη να καταπιάνεται με θέματα πολύ σύγχρονα, άρα και πρωτότυπα ήδη εξ αυτού, τα οποία δεν έχουν τύχει ακόμη εκτενούς επεξεργασίας στην ελληνική νομική κοινότητα. Θέματα πολύ απαιτητικά, αφού η πραγμάτευσή τους αξιώνει στοιχεία γνώσης από άλλους επιστημονικούς χώρους, εντός, αλλά και πέραν της νομικής επιστήμης. Η στέρεη κι ευρυγώνια νομική παιδεία του υποψηφίου διαθέτει σοβαρά σημεία υποδοχής και μετάπλασης τέτοιας γνώσης, σύμφωνα με τις επιστημολογικές συντεταγμένες της νομικής επιστήμης και ειδικότερα του ποινικού δικαίου.

Μία ακόμη αρετή της επιστημονικής σκέψης του υποψηφίου είναι ότι τελεί σε σταθερή επαφή με τη διεθνή κίνηση ιδεών. Προβαίνει σε προσεκτική διερεύνηση

νομοθετικών επιλογών και νομολογίας διεθνώς, ιδίως των ΗΠΑ, Ηνωμένου Βασιλείου και Γερμανίας. Εξ ίσου σπουδαίο είναι ότι ο υποψήφιος έχει την ετοιμότητα να θεάται κριτικά όχι μόνο την επικρατούσα γνώμη για καθένα ζήτημα που εξετάζει, αλλά ακόμη και τις δικές του απόψεις, όντας με συνέπεια ανοιχτός σε διάλογο και ικανότητα αυτοδιόρθωσης.

Για τους λόγους αυτούς βρίσκομαι στην πολύ ευχάριστη θέση να συνηγορήσω θερμά κι ανεπιφύλακτα υπέρ της αποδοχής της υποψηφιότητας του κυρίου Γεωργίου Νούσκαλη, με τη βεβαιότητα ότι, εφόσον εκλεγεί, θα τιμήσει στο έπακρο την υπό πλήρωση ακαδημαϊκή θέση στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου μας.

Θεσσαλονίκη, 22 Απριλίου 2015

Ο αξιολογητής

Κωνσταντίνος Μ. Σταμάτης,
Καθηγητής φιλοσοφίας του δικαίου